

Mest-Manifest

Dit Mest-Manifest bevat tien samenhangende aanbevelingen die het vertrekpunt kunnen zijn voor een discussie of zoektocht met als doel een gezonde landbouw met duurzame mestoplossingen. Want zeker is dat er zaken moeten veranderen in de veehouderij: dat er uitdagingen liggen rondom stikstof en mest, wordt door weinigen betwist. De oplossingen kunnen tegelijk wel eens dichterbij liggen dan verwacht. Belangrijk – en dit is ook te lezen in de conclusies – is dat zo’n discussie door de betrokken partijen op een zo open en constructief mogelijke wijze wordt gevoerd.

1. Zorg voor een lange termijnvisie en beleid

Met een duidelijke visie en strategie voor de lange termijn van het rijk samen met de provincies kunnen veehouders, financiers en initiatiefnemers in de mestmarkt de kosten en risico’s beter overzien en hebben ze meer tijd om de gemaakte kosten terug te verdienen. De meeste veehouders zijn in dat geval bereid te investeren in een duurzame toekomst voor henzelf en de maatschappij.

Samen met de innoverende veehouderij zijn de mogelijkheden van emissiereductie en de ontwikkelingen in de mestmarkt bepalend voor de invulling van de transities. Belangrijk is het dat het landbouwbedrijfsleven en de sectoren gezamenlijk een actieve rol vervullen bij de aanpak van problemen en oplossingen. Idealiter richten de landelijke, provinciale en lokale overheden (en politiek) zich in samenspraak met hen vooral op het stellen van (afrekenbare) doelvoorschriften met flankerend beleid.

2. Op bedrijfsniveau biedt een integrale en samenhangende aanpak veel kansen voor het reduceren van ammoniak en broeikasgassen en voor nieuwe bemestingsproducten

Op veehouderijbedrijven komen veel mestzaken bij elkaar. Emissies kunnen er bijvoorbeeld verlaagd worden met aangepast diervoeder, snelle afvoer van drijfmest, mestscheiding aan de bron, voorkomen en afvangen van emissies, extra opslag, biogasproductie en/of verdunning van de mest met water, maar ook door extensivering van de bedrijfsvoering.

Bij aanpassen van de bedrijfsvoering moeten de emissiereductie en de bestemming van de mest duidelijk zijn, maar ook de financiering en de mogelijkheden om de benodigde investeringen op termijn terug te verdienen. Aanvullende financiële ondersteuning zal nodig zijn om de extra kosten voor door de maatschappij gewenste ontwikkelingen te dekken.

3. Biogas uit mest draagt bij aan de energietransitie en vermindert emissies

Snelle vergisting van ‘dagverse’ mest uit stallen en mestopslagen dringt de uitstoot van broeikasgassen en ammoniak sterk terug. Bovendien geeft deze verse mest de hoogste gasopbrengst. Biogas draagt bij aan de energietransitie. Bij voldoende mest en met een Stimuleringssubsidie Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie is mestvergisting op veehouderijbedrijven financieel haalbaar. Op grotere schaal kan biogas worden geproduceerd door een collectief van veehouders, bij een loonwerker of mestdistributeur of nog grootschaliger als onderdeel van verdere verwerking.

4. Vervang kunstmest waar mogelijk door dierlijke mest

De productie van kunstmest-stikstof kost veel energie en de delfstoffen voor kali- en fosfaatkunstmeststoffen zijn eindig. Dierlijke mest draagt daarentegen bij aan een circulaire landbouw. Andere voordelen zijn dat het de biologische, fysische en chemische eigenschappen van de bodem verbetert. Voor bemesting van bodem (organische stof) en gewassen (mineralen) zou dierlijke mest daarom de eerste optie moeten zijn. Precisiebemesting biedt de mogelijkheid voor een optimale benutting van de voedingsstoffen uit mest met minimale verliezen naar de lucht en naar grond- en oppervlaktewater.

5. Stimuleer innovaties voor mesttoepassingen

De benodigde transitie rondom veehouderij en mest vereist technische, product- en marktinnovaties. Met gezond boerenverstand en de focus op economisch rendement zijn nieuwe product/marktcombinaties te ontwikkelen voor toepassingen binnen en buiten de landbouw. Nieuwe EU-wetgeving biedt bijvoorbeeld kansen voor zogenoemde Renure-meststoffen (vervangers voor kunstmest-stikstof) en CE-gelabelde bemestingsproducten. Ook nieuwe toepassingen als substraat voor insectenkweek en andere eiwitproductie komen in beeld. Het benodigde onderzoek vergt tijd en geld.

6. Er is al voldoende ruimte voor een verantwoorde mestafzet

Volgens de huidige mestwetgeving heeft Nederland geen mestoverschot meer. De laatste jaren is er weliswaar nog een klein overschot aan stikstof en fosfaat, maar wanneer we de mestverwerking en mestexport meetellen, is er zelfs extra plaatsingsruimte in de landbouw. Het voorgestelde nieuwe mestbeleid is hierom onnodig kostenverhogend voor veehouders. Bij opkoop van bedrijven voor natuurdoelen en door stoppende bedrijven zonder bedrijfsopvolging neemt bovendien de mestproductie en de vorming van ammoniak en broeikasgas emissies af.

7. Zorg dat de mest daar naar toe kan en mag, waar hij nodig is

Belangrijk is hierbij dat akkerbouwers en tuinders die voor bemesting mest willen ontvangen, deze ook geleverd kunnen krijgen. Dat de mestbehoefte en -vraag dus het uitgangspunt is voor de bestemming.

8. Mestkorrels geven de mestmarkt een stevig commercieel fundament

Organische mestkorrels vertegenwoordigen momenteel in de mestmarkt de meeste waarde. De productie en afzet van hoogwaardige organische mestkorrels vormen een stevige pijler onder de mestmarkt. Hun hoge gehalten aan voedingsstoffen en organische stof zijn een groot voordeel bij opslag, aanwending en transport over grote afstanden. Dichter bij huis vertegenwoordigen gecomposteerde bemestingsproducten een goede waarde in de markt als bodemverbeteraar en meststof. Naast diverse landbouwkundige voordelen heeft mestverwerking een gunstig effect op klimaat- en natuurdoelstellingen door minder uitstoot van broeikasgassen en ammoniak op veehouderijbedrijven. Om deze voordelen te kunnen verzilveren, hebben mestverwerkers wel langjarig zekerheid nodig van voldoende mestaanvoer. Op alleen de kosten kan mestverwerking nog niet concurreren met de distributie van drijfmest.

9. Zorg voor adequate wetgeving, werkbare procedures en vergunningen

Goedkeuring voor kunstmestvervangers (RENURE) laat nog steeds op zich wachten. De wet- en regelgeving moet worden afgestemd op de verschillende (haalbare) doelen. Vergunningstrajecten duren vaak jaren en zijn hiervoor riskant (en verlamd) voor initiatiefnemers. Transitie zijn eerder en met meer draagvlak haalbaar als beleid en vergunningprocedures nauw aansluiten bij de gewenste ontwikkelingen in de maatschappij. Snellere duidelijkheid maakt het vervolgens kansrijker dat ondernemers investeren in emissiereductie en duurzame mestafzet en -verwerking.

10. Goede bedrijfsvoorlichting en -begeleiding is nodig en mag geld kosten

Om de gewenste aanpassingen in de landbouw te realiseren is (onafhankelijke) advisering en begeleiding nodig. Dit om veehouders, akkerbouwers en tuinders te helpen bij het maken en uitvoeren van de juiste keuzes voor een toekomstbestendige, duurzame bedrijfsopzet. Het voor deze begeleiding benodigde geld is slechts een fractie van het budget voor opkoop van bedrijven. Geld dat niet nodig is als door de gezette stappen eerder en in meer regio's ammoniak en broeikasgassen worden gereduceerd en een verantwoorde mestinzet wordt gerealiseerd; een deel van de bedrijfsopkopen voor natuurdoelen is dan immers overbodig.

Conclusies

Voor de efficiëntie en effectiviteit is het van belang dat aanpassingen zoveel mogelijk worden gedaan met de meest recente innovaties en in samenhang met andere mestoplossingen binnen en buiten het bedrijf.

Een innoverende veehouderij en de markt bepalen dan de invulling ervan. Voor een snelle transitie is een langetermijnvisie met flankerend beleid essentieel.

Mestverwerking zorgt voor minder ammoniak en broeikasgassen uit de stallen en elders op het bedrijf en levert bovendien waardevolle (exportwaardige) bemestingsproducten. Mestdistributie en mestverwerking zijn essentieel voor een gezonde mestmarkt. Mest vertegenwoordigt nu al veel waarde in verschillende productvormen en toepassingen. Er liggen overduidelijk mogelijkheden om - in een constructieve dialoog - stappen te zetten naar een gezonde landbouw met duurzame oplossingen.